

Sygn. akt IV KK 34/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka (przewodniczący)

SSN Kazimierz Klugiewicz

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (sprawozdawca)

Protokolant Jolanta Grabowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Józefa Gemry
w sprawie **I. Ć.**

skazanej z art. 148 § 1 k.k., art. 157 § 2 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 10 kwietnia 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora - na korzyść

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 8 listopada 2018 r., sygn. akt II AKa [...]

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w K.

z dnia 23 kwietnia 2018 r., sygn. akt XVI K [...],

**uchyla punkt 1 i 2 zaskarżonego wyroku i w tym zakresie
sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego
rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 kwietnia 2018 r., sygn. akt XVI K [...], I. Ć. została uznana za winną przestępstwa z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., za co Sąd na mocy art. 148 § 1 k.k. wymierzył jej karę 15 (piętnastu) lat pozbawienia wolności (punkt 1 wyroku), oraz za winną przestępstwa z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k., za co wymierzył jej karę 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności (punkt 2 wyroku). Na podstawie art. 85 k.k. i 86 § 1 k.k. Sąd wymierzył oskarżonej karę łączną 15 (piętnastu) lat pozbawienia wolności (punkt 3 wyroku).

Apelację od tego wyroku wniósł prokurator, zaskarżając powyższe orzeczenie w zakresie kary orzeczonej za przestępstwo opisane w pkt 1 aktu oskarżenia (art. 148 § 1 k.k.) i w konsekwencji w zakresie orzeczonej kary łącznej na niekorzyść oskarżonej I. Ć.. Prokurator domagał się zmiany wyroku przez wymierzenie oskarżonej kary 25 lat pozbawienia wolności za zabójstwo oraz – w konsekwencji – takiej samej kary łącznej. W pozostałym zakresie, tj. co do czynu z art. 157 § 2 k.k. wyrok nie został zaskarżony apelacją prokuratora. Obrońca oskarżonej wniosła apelację na jej korzyść zaskarżając wyrok w zakresie rozstrzygnięcia o karze.

Sąd Apelacyjny w [...], po rozpoznaniu wniesionych apelacji, wyrokiem z dnia 8 listopada 2018 r., sygn. akt II AKa [...], zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że podniósł wymierzoną oskarżonej I. Ć. karę za przestępstwo z art. 157 § 2 k.k. do 2 (dwóch) lat pozbawienia wolności oraz uchylił punkt 3 zawierający rozstrzygnięcie w przedmiocie kary łącznej oraz pkt 4 wyroku, dotyczący rzeczywistego pozbawienia wolności, i w miejsce pkt 3, na mocy art. 85 § 1 i 2 k.k. oraz art. 86 § 1 k.k., połączył orzeczone kary pozbawienia wolności wymierzając karę łączną 17 (siedemnastu) lat pozbawienia wolności, na poczet której zaliczono okres rzeczywistego pozbawienia wolności oskarżonej. W pozostałym zakresie Sąd Odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Sąd Apelacyjny w [...] wskazał, że zgodnie z art. 447 § 2 k.p.k. apelację co do kary uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych. Analizując przytoczony przepis, Sąd powołał się na orzeczenie Sądu Najwyższego z 5 listopada 2009 r., sygn. II KK 180/09, wskazując, iż

przy ocenie współmierności kary, należy brać pod uwagę wzajemne powiązania wszystkich elementów składających się na dolegliwość kary, oraz na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 lutego 2018 r., sygn. akt II AKa 233/17, przytaczając jednocześnie, że zwrot „całość rozstrzygnięcia o karze” odnosi się także do rozstrzygnięcia o karze łącznej, a więc - zgodnie z art. 447 § 2 k.p.k. - zakresem zaskarżenia objęte są także rozstrzygnięcia o karach jednostkowych.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony kasacją wniesioną przez Prokuratora Rejonowego w C. na korzyść skazanej. Prokurator zaskarżył wyrok w części dotyczącej zmiany wyroku sądu pierwszej instancji co do czynu opisanego w punkcie 2 tego wyroku (czyn z art. 157 § 2 k.k.) oraz w części uchylającej punkt 3 tego wyroku (rozstrzygnięcie o karze łącznej). We wnioskach Prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację obrońca skazanej wniosła o jej uwzględnienie.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja jest zasadna, bowiem Sąd Apelacyjny w [...] rozpoznając apelację prokuratora od wyroku Sądu Okręgowego w K. rażąco naruszył art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 434 § 1 pkt 2 k.p.k. W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, że apelacja obrońcy skazanej była wniesiona, co oczywiste, na jej korzyść. Nie mogła zatem spowodować zmiany wyroku na jej niekorzyść. Wynika to wprost z art. 434 § 1 k.p.k. Druga apelacja rozpoznawana przez Sąd Odwoławczy była wniesiona przez prokuratora na niekorzyść oskarżonej, jednak nie dotyczyła czynu przypisanego oskarżonej w punkcie drugim wyroku, a więc czynu z art. 157 § 2 k.k. Prokurator w apelacji wyraźnie wskazał zakres zaskarżenia pisząc, że „zaskarża orzeczenie w zakresie kary orzeczonej za przestępstwo opisane w punkcie pierwszym aktu oskarżenia (art. 148 § 1 k.k.) i w konsekwencji w zakresie orzeczonej kary łącznej”. Istotne jest także odnotowanie, że zarzut rażącej niewspółmierności kary sformułowany w apelacji wniesionej na niekorzyść oskarżonej dotyczył wyłącznie kary orzeczonej za czyn z art. 148 § 1 k.k., nie dotyczył zaś kary łącznej. Jedynie we wnioskach Prokurator wskazał, iż wnosi o zmianę wyroku w zakresie kary orzeczonej za przestępstwo z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i wymierzenie kary 25 lat pozbawienia wolności, oraz –

w konsekwencji – takiej samej kary łącznej.

Sąd Apelacyjny przyjął w tej sprawie rażąco błędny pogląd, że zaskarżenie apelacją na niekorzyść oskarżonego rozstrzygnięcia co do jednej z kar jednostkowych objętych karą łączną i w konsekwencji tejże kary łącznej, oznacza jednocześnie zaskarżenie orzeczenia w zakresie wszystkich kar jednostkowych powiązanych węzłem kary łącznej, pomimo tego, że środek zaskarżenia nie obejmuje swoim zakresem rozstrzygnięcia o pozostałych karach jednostkowych. Ten niezasadny pogląd, błędnie wywiedziony przez Sąd Odwoławczy z treści art. 447 § 2 k.p.k., nie znajduje oparcia ani w przepisach prawa, ani w dotychczasowym orzecznictwie. Dla poparcia swojego stanowiska Sąd Apelacyjny powołał się na dwa orzeczenia: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2009 r. (II KK 180/09) oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 lutego 2018 r. (II AKa 233/17). W uzasadnieniu pierwszego z ww. judykatów Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że stosując per analogiam na korzyść oskarżonego art. 447 § 2 k.p.k., dopuszczalne jest przyjęcie, iż „kasacja skierowana przeciwko karze łącznej grzywny jest skierowana przeciwko całości rozstrzygnięcia o karach grzywny, a więc także przeciwko grzywnom jednostkowym”. Tyle tylko, że w realiach tej sprawy Sąd Najwyższy rozpoznawał środek zaskarżenia wniesiony na korzyść skazanego. Mógł więc zastosować wykładnię rozszerzającą lub nawet stosować per analogiam art. 447 § 2 k.p.k. na korzyść skazanego. Tymczasem w zaskarżonym kasacją wyroku Sąd Apelacyjny w [...] zmienił wyrok Sądu Okręgowego na niekorzyść oskarżonej w zakresie, w jakim w ogóle nie został on na jej niekorzyść zaskarżony.

Także drugi z przywołanych przez Sąd Odwoławczy judykatów (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 lutego 2018 r., II AKa 233/17) dotyczył sytuacji, w której sąd ten uwzględnił apelację wniesioną na korzyść oskarżonego, błędnie określając zakres zaskarżenia. Ponieważ była to apelacja na korzyść oskarżonego, sąd uznał, że „jeżeli przedmiotem zaskarżenia jest wymiar kary łącznej w wyroku skazującym, to zgodnie z art. 447 § 2 k.p.k. zakresem zaskarżenia objęte są także rozstrzygnięcia o karach jednostkowych. Zważywszy dodatkowo, że niewątpliwie intencją autora apelacji było doprowadzenie do obniżenia orzeczonej kary łącznej, co - z uwagi na zastosowanie przy jej

orzekaniu zasady pełnej absorpcji - byłoby możliwe jedynie w drodze złagodzenia jednej lub obu kar jednostkowych, przyjąć należało, iż zarzut odwoławczy obejmuje nie tylko karę łączną, lecz również kary jednostkowe pozbawienia wolności”.

Wskazane w przywołanych wyrokach poglądy nie mają zastosowania w rozpatrywanej sprawie, bowiem Sąd Apelacyjny w [...] orzekał na niekorzyść oskarżonej, dlatego musiał respektować ustawowy zakaz reformationis in peius. Zgodnie z art. 434 § 1 k.p.k. sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego jedynie wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy oraz „w granicach zaskarżenia”, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia. Dodatkowo w sytuacji, w której został wydany zaskarżony kasacją wyrok (apelacja wniesiona przez oskarżyciela publicznego), z art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k. wynika, że orzeczenie na niekorzyść oskarżonego jest dopuszczalne jedynie w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od podniesionych zarzutów.

W doktrynie słusznie stwierdza się, że użyte w art. 434 § 1 pkt 2 k.p.k. sformułowanie „granice zaskarżenia” należy interpretować tak samo jak na gruncie art. 433 § 1 k.p.k. W rezultacie, pomimo braku dookreślenia w art. 434 § 1 k.p.k., że orzekanie w granicach zaskarżenia powinno nastąpić przy uwzględnieniu treści art. 447 § 1 – 3 k.p.k., przy ustalaniu „granice zaskarżenia”, w których sąd odwoławczy może orzekać na niekorzyść oskarżonego, należy dodatkowo uwzględnić domniemania prawne z art. 447 § 1–3 k.p.k. (por. D. Świecki, *Komentarz aktualizowany do art. 434 kodeksu postępowania karnego*, stan na dzień 1 stycznia 2019 r., Lex/el., 2019, teza 26).

W zaskarżonym kasacją wyroku Sąd Odwoławczy uznał, że zastosowanie domniemania prawnego wyrażonego w art. 447 § 2 k.p.k. poszerza granice orzekania na niekorzyść oskarżonej w ten sposób, że pozwala na zaostrożenie kary wymierzonej za czyn z art. 157 § 2 k.k. na skutek tego, że prokurator, oprócz wymiaru kary za czyn z art. 148 k.k., objął zakresem zaskarżenia (ale już nie samego zarzutu) rozstrzygnięcie o karze łącznej.

Jak już wskazano, jest to pogląd błędny. W orzecznictwie i doktrynie słusznie przyjmuje się, że „przy skazaniu za kilka przestępstw i orzeczeniu kary łącznej, przy

zaskarżeniu na niekorzyść oskarżonego tylko jednej z kar wymierzonych za określony czyn, przez całość rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych, w rozumieniu art. 447 § 2 k.p.k. należy rozumieć nie całokształt kar wymierzonych oskarżonemu w danej sprawie za wszystkie przestępstwa, lecz sumę dolegliwości orzeczonych za to przestępstwo, za które wymierzono zaskarżoną karę. Zatem sąd może wówczas orzekać także odnośnie do innych elementów kształtujących dolegliwość kary łącznej jedynie wtedy, gdy apelacja na niekorzyść podważa nie tylko karę jednostkową, ale też i inny element kary łącznej, a potwierdzają się uchybienia stawiane w środku odwoławczym” (por. A. Stępka, w: Zbiór orzeczeń z zakresu prawa karnego procesowego wraz z komentarzami. Postępowanie odwoławcze, red. D. Kala, Kraków 2014, s. 205-206; por. ponadto: S. Steinborn, Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym, Warszawa 2011, s. 256 - 259 i 435; J. Matras, w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. K. Dudka, Warszawa 2018, s. 1031; por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1977 r., VI KRN 209/77, OSNKW 1987, z. 4 - 5, poz. 54). Analiza nie tylko treści zarzutu sformułowanego w apelacji, ale również uzasadnienia tego środka odwoławczego nie pozostawia wątpliwości, że prokurator nie kwestionował zasad wymiaru kary łącznej ani wymiaru kary jednostkowej za czyn z art. 157 § 2 k.k., objętej karą łączną, a jedynie wymiar kary za zabójstwo. Skoro, zgodnie z art. 433 § 1 k.p.k., Sąd Odwoławczy powinien rozpoznać sprawę w granicach zaskarżenia a ponadto w granicach wskazanych w środku odwoławczym zarzutów (jako że apelacja wniesiona na niekorzyść pochodziła od podmiotu fachowego), zaś z art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k. wynika ponadto, że Sąd ten mógł orzec na niekorzyść wyłącznie w razie stwierdzenia podniesionych w środku odwoławczym uchybień, to wręcz niezrozumiałym jest na jakiej podstawie Sąd Apelacyjny w [...] zmienił wyrok sądu I instancji w zakresie kary orzeczonej za czyn z art. 157 § 2 k.k. W sprawie nie realizowały się bowiem dopuszczone ustawowo sytuacje orzekania poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

Podsumowując, nie ma wątpliwości, że Sąd Odwoławczy orzekał z rażącym naruszeniem zarówno art. 433 § 1 k.p.k., jaki i art. 434 § 1 pkt 2 k.p.k. To rażące naruszenie niewątpliwie miało istotny wpływ na treść orzeczenia, skoro spowodowało wymierzenie oskarżonej surowszej kary pozbawienia wolności

za czyn nieobjęty środkiem odwoławczym i, w rezultacie, podwyższenie wymiaru kary łącznej.

Sąd Najwyższy uchylił punkt 1 zaskarżonego wyroku (dotyczący zmiany wyroku Sądu I instancji w zakresie kary orzeczonej wobec I. Ć. za czyn z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k.) oraz punkt 2 tego wyroku (zawierający rozstrzygnięcie co do kary łącznej oraz zaliczenia na jej poczet okresu rzeczywistego pozbawienia oskarżonej wolności w tej sprawie) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania. Na skutek uwzględnienia kasacji nie doszło zatem do wzruszenia prawomocności rozstrzygnięcia zawartego w punkcie I wyroku Sąd Okręgowego w K., do którego odnosi się punkt 3 wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w [...] uwzględni stanowisko Sąd Najwyższego dotyczące wykładni art. 433 § 1 k.p.k. oraz art. 434 § 1 k.p.k. wyrażone w tym uzasadnieniu (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).